

SHAXSGA YO‘NALTIRILGAN YONDASHUV ASOSIDA BO‘LAJAK TASVIRIY SAN’AT O‘QITUVCHILARINI AUTOPEdagogIK KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISH

Hasanboy Umarjon-o‘g‘li Raximov
Namangan davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarida autopedagogik kompetentlikni rivojlantirish masalasi shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda shaxsga yo‘naltirilgan ta’limning nazariy asoslari, uning autopedagogik kompetentlikni shakllantirishdagi pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, bo‘lajak o‘qituvchilarda o‘z-o‘zini anglash, refleksiya, mustaqil kasbiy rivojlanish ko‘nikmalarini rivojlantirish mexanizmlari ochib beriladi. Maqola natijalari tasviriy san’at ta’limi jarayonida kasbiy tayyorgarlik sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv, autopedagogik kompetentlik, tasviriy san’at o‘qituvchisi, refleksiya, kasbiy rivojlanish, pedagogik kompetensiya

Hozirgi globallashuv va ta’lim tizimini modernizatsiya qilish sharoitida pedagog kadrlarni tayyorlash jarayoniga qo‘yiladigan talablar sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarilmoqda. Ayniqsa, bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi nafaqat fan va metodika bo‘yicha chuqur bilimlarga ega bo‘lishi, balki o‘z pedagogik faoliyatini mustaqil tahlil qilish, o‘z-o‘zini rivojlantirish va kasbiy kompetensiyalarini uzluksiz takomillashtirish qobiliyatiga ega bo‘lishini ham taqozo etmoqda. Shu bois, o‘qituvchining shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta’minlovchi autopedagogik kompetentlikni shakllantirish va rivojlantirish muhim ilmiy-pedagogik muammo sifatida dolzarblik kasb etmoqda.

Autopedagogik kompetentlik o‘qituvchining o‘z kasbiy faoliyatiga ongli munosabatda bo‘lishi, refleksiv fikrlash asosida o‘zini baholay olishi hamda pedagogik faoliyatini mustaqil ravishda takomillashtirishga yo‘naltirilgan integrativ sifat sifatida talqin etiladi. Mazkur kompetentlikning rivojlanishi bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy moslashuvi, pedagogik mahorati va ijodiy salohiyatining yuksalishida muhim omil hisoblanadi. Xususan, tasviriy san’at ta’limi jarayonida ijodkorlik, estetik tafakkur va shaxsiy pozitsiyaning ustuvorligi autopedagogik kompetentlikni rivojlantirish zaruratini yanada kuchaytiradi. Bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarida autopedagogik kompetentlikni rivojlantirish jarayonida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv alohida ahamiyatga ega. Ushbu yondashuv ta’lim subyekting individual imkoniyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olishga asoslanib, bo‘lajak o‘qituvchini o‘z kasbiy rivojlanishining faol ishtirokchisiga aylantiradi. Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchisida o‘zini anglash, refleksiya yuritish va mustaqil kasbiy rivojlanish kompetensiyalarini samarali shakllantirishga imkon yaratadi. Shu nuqtai nazardan, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv asosida bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarida autopedagogik kompetentlikni rivojlantirish masalasini ilmiy-nazariy jihatdan asoslash hamda uning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash dolzarb ilmiy vazifa sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv asosida bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarini innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorlashda autopedagogik kompetentlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish tasviriy san’at tarixi fanini o‘qitishning hozirgi holati, mazmuni va metodik xususiyatlarini tizimli tahlil qilish asosida amalga oshiriladi. Ushbu jarayonda fan mazmunining bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy ehtiyojlari va individual imkoniyatlariga moslashtirilishi, refleksiv va ijodiy faoliyatni faollashtiruvchi zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish muhim

ahamiyat kasb etadi. Natijada, tasviriy san’at tarixi fanini o’qitish jarayoni bo’lajak o’qituvchilarda o’zini-o’zi pedagogik rivojlantirishga yo’naltirilgan autopedagogik kompetentlikni shakllantirish va rivojlantirishning samarali vositasiga aylanadi.

Autopedagogik kompetentlikni rivojlantirish tizimi ta’lim-tarbiya jarayoniga yaxlit yondashuv tamoyiliga asoslanib, o’zaro bog’liq va o’zaro aloqador komponentlar majmuasi sifatida namoyon bo’ladi. Ushbu tizim shaxsga yo’naltirilgan yondashuv asosida bo’lajak tasviriy san’at o’qituvchisining individual imkoniyatlari, kasbiy ehtiyojlari va ijodiy salohiyatini hisobga olgan holda tashkil etiladi. Mazkur yondashuv o’qituvchi shaxsining kasbiy va shaxsiy rivojlanishini uyg’unlashtirishga, uning o’zini-o’zi anglash va refleksiv faoliyatini faollashtirishga xizmat qiladi. Tadqiqot doirasida bo’lajak tasviriy san’at o’qituvchilarida autopedagogik kompetentlikni rivojlantirish muammosi bilan uzviy bog’liq bo’lgan asosiy tushunchalar, jumladan, kasbiy-ijodiy mahorat, innovatsion faoliyatga tayyorgarlik, tasviriy san’at mashg’ulotlarini loyihalash va amalga oshirish jarayonlari aniqlanib, ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilindi. Ushbu tushunchalar shaxsga yo’naltirilgan ta’lim jarayonida bo’lajak o’qituvchining faol subyekt sifatida shakllanishini ta’minlovchi muhim omillar sifatida qaraladi.

Rus olimi R.M.Yusupovanning tadqiqotlariga ko’ra, pedagogning autopedagogik kompetentligi bir nechta tarkibiy komponentlardan iborat bo’lib, ular o’zaro uzviy bog’liq holda rivojlanadi. Jumladan, kasbiy faoliyatda zarur bo’lgan pedagogik, umumkasbiy va ixtisoslikka oid bilimlarni egallash maxsus va kasbiy kompetensiyaning tashkil etsa, ta’lim jarayonida ilg’or pedagogik texnologiyalar va zamonaviy metodlardan samarali foydalanish uslubiy kompetensiyaning mazmunini belgilaydi. Shuningdek, pedagogik jarayonda sog’lom psixologik muhitni yaratish, ijobiy muloqotni yo’lga qo’yish va psixologik ziddiyatlarni bartaraf eta olish psixologik kompetensiya bilan tavsiflanadi. O’z navbatida, kasbiy o’sishga intilish, malaka darajasini oshirish va shaxsiy ichki imkoniyatlarni namoyon etish autopsixologik kompetensiyaning muhim ko’rsatkichlari hisoblanadi.

Ilmiy-nazariy manbalar tahlili shuni ko’rsatadiki, bo’lajak tasviriy san’at o’qituvchilarida ijtimoiy munosabatlar tizimida o’zini-o’zi anglash, jamiyat hayotiga faol integratsiyalashuv, ijtimoiy rollarni samarali egallash va bajarish hamda o’ziga va atrofdagilarga nisbatan ongli munosabatni shakllantirish autopedagogik kompetentlikning muhim shartlaridan biridir. Shu munosabat bilan tadqiqot doirasida tanlab olingan sinaluvchilar guruhida R.M. Yusupova va O.M. Shiyan tomonidan ishlab chiqilgan “Autopedagogik kompetentlik shkalasi” metodikasi qo’llanilib, olingan natijalar miqdoriy va sifat jihatdan tahlil qilindi. Mazkur tahlil shaxsga yo’naltirilgan yondashuv asosida autopedagogik kompetentlikni rivojlantirishning samaradorligini aniqlashga xizmat qildi.

Tadqiqot mavzusiga doir pedagogik-psixologik va metodik adabiyotlar tahlili shuni ko’rsatadiki, autopedagogik kompetentlikka ega bo’lish bo’lajak tasviriy san’at o’qituvchisining o’z ustida ongli, rejalashtirilgan va uzluksiz ishlashini, shuningdek, o’zini-o’zi tarbiyalash va rivojlantirish metodlaridan samarali foydalanishini nazarda tutadi. Shaxsga yo’naltirilgan yondashuv nuqtai nazaridan, o’zini-o’zi tarbiyalash va rivojlantirish vazifalari, avvalo, refleksiya asosida o’zini-o’zi tahlil qilish hamda o’zini-o’zi baholash jarayonlari orqali aniqlanadi. Mazkur jarayon bo’lajak o’qituvchining kasbiy va shaxsiy o’sishini ta’minlovchi muhim mexanizm sifatida namoyon bo’ladi.

O’z ustida ishlash jarayoni bo’lajak tasviriy san’at o’qituvchisining o’zini-o’zi rivojlantirishi, ya’ni shaxsini ongli ravishda o’zgartirishi va o’z “Men”ini hayotiy hamda kasbiy faoliyatining ijodkori sifatida maksimal darajada namoyon etishi bilan tavsiflanadi. Shu bilan birga, o’z shaxsiga baho bera olish mutaxassislikka oid bilim, ko’nikma va malakalarni doimiy ravishda oshirish, ilmiy-ijodiy izlanishlar olib borish orqali namoyon bo’ladi. O’z-o’ziga talabchanlik esa shaxsning ijobiy va salbiy sifatlarini anglay olishi, salbiy odatlardan voz kechishi hamda o’zida ijobiy fazilatlarni shakllantirishga intilishi bilan ifodalanadi. Autopedagogik kompetentlikni rivojlantirish jarayonida

o‘zini-o‘zi tarbiyalash shaxsning ichki imkoniyatlarini safarbar etgan holda, o‘z tashabbusi bilan dunyoqarashi, ma’naviy-axloqiy qiyofasi, estetik va jismoniy kamolotini rivojlantirishga yo‘naltirilgan faoliyat sifatida qaraladi. O‘zini-o‘zi takomillashtirish esa har bir pedagogik faoliyatga ijodiy yondashish, ijobiy shaxsiy sifatlarni mujassamlashtirish hamda kasbiy va ijodiy hamkorlikni yo‘lga qo‘yish orqali amalga oshiriladi. Ushbu jihatlar shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim jarayonida bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchisining autopedagogik kompetentligini samarali rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarida autopedagogik kompetentlikni rivojlantirish mazmuni psixologik-pedagogik savodxonlik, kasbiy mahorat va kasbiy ahamiyatga ega shaxsiy fazilatlar kabi tarkibiy qismlarni o‘z ichiga oladi. Shu bilan birga, talabani pedagogik faoliyatga ongli yo‘naltirish, o‘zini-o‘zi bilish va o‘zgartirish zaruratini anglash hamda shaxsiy rivojlanishiga mos ravishda faoliyatini takomillashtirish yo‘llarini izlash kasbiy-ijodiy kompetensiyani belgilovchi muhim mezon sifatida namoyon bo‘ladi. Bu holat shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv asosida bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda autopedagogik kompetentlikning muhim o‘rin tutishini tasdiqlaydi.

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarida autopedagogik kompetentlikni rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimida muhim ilmiy-pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu kompetentlik o‘qituvchining o‘z kasbiy faoliyatiga ongli munosabatda bo‘lishi, refleksiv fikrlash asosida o‘zini baholay olishi hamda shaxsiy va kasbiy rivojlanishni uzluksiz ta’minlashga qaratilgan integrativ sifat sifatida namoyon bo‘ladi. Tadqiqot davomida autopedagogik kompetentlikni shakllantirish va rivojlantirish jarayonida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvning nazariy va amaliy imkoniyatlari asoslab berildi. Tadqiqot natijalari shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarining psixologik-pedagogik savodxonligini oshirish, kasbiy mahoratini takomillashtirish hamda kasbiy ahamiyatga ega shaxsiy fazilatlarini rivojlantirishda samarali pedagogik shart-sharoitlar yaratishini ko‘rsatdi. Ayniqsa, refleksiya, o‘zini-o‘zi tahlil qilish, o‘zini-o‘zi baholash, portfolio va ijodiy loyihalar kabi metod va texnologiyalar bo‘lajak o‘qituvchilarning autopedagogik kompetentligini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etishi aniqlandi.

Shuningdek, tadqiqotda bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarining autopedagogik kompetentligini rivojlantirish mazmuni psixologik-pedagogik savodxonlik, kasbiy mahorat va shaxsiy fazilatlar uyg‘unligida shakllanishi ilmiy jihatdan asoslandi. Talabalarni pedagogik faoliyatga ongli yo‘naltirish, o‘zini-o‘zi bilish va o‘zgartirish zaruratini anglash hamda shaxsiy rivojlanishiga mos ravishda kasbiy faoliyatini takomillashtirish yo‘llarini izlash kasbiy-ijodiy kompetensiyaning muhim mezoni sifatida belgilandi.

Xulosa o‘rnida ta’kidlash joizki, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv asosida bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarida autopedagogik kompetentlikni rivojlantirishga yo‘naltirilgan ta’lim jarayoni ularning innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorgarligini oshirishga, kasbiy moslashuvchanligini ta’minlashga va raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari tasviriy san’at o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonini takomillashtirishda, shuningdek, pedagogik amaliyot va metodik ta’minotni boyitishda amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. ogli Oktabrov, M. A. (2025, December). WAYS TO ENHANCE STUDENTS’ ARTISTIC AND AESTHETIC TASTE IN FINE ARTS LESSONS. In Claritas Conference Platform (No. 3, pp. 8-12).

2. ogli Oktyabrov, M. A. (2025). THE EMOTIONAL EXPRESSION OF ARTISTS THROUGH COLORS AND THE PSYCHOLOGICAL EFFECT OF COLORS IN ARTWORKS. *European Review of Contemporary Arts and Humanities*, 1(4), 30-34.
3. Adhamjon o‘g‘li, O. M. (2025). INNOVATION YONDASHUV ASOSIDA BOLALARINI DEKORATIV RASM CHIZISHGA O‘RGATISHNING DIDAKTIK AHAMIYATI. *IMRAS*, 8(6), 142-147.
4. Adhamjon o‘g‘li, O. M. (2025). NATYURMORT TUZISH VA UNI TASVIRLASH USULLARI. INTELLECTUAL EDUCATION TECHNOLOGICAL SOLUTIONS AND INNOVATIVE DIGITAL TOOLS, 3(33), 75-80.
5. ugli Dominjonov, K. F. (2026). THE HARMONY OF FOLK APPLIED ART AND CONTEMPORARY ART IN POTTERY WORKS. *European Review of Contemporary Arts and Humanities*, 2(1), 32-35.
6. Dominjonov, K. (2025). O‘rta asr kulolchiligida sir tayyorlash texnologiyasi va uning zamonaviy ahamiyati. *Science and Education*, 6(11), 1019-1023.
7. Taxirovich S. N. et al. BADIY TASVIR VOSITALARIDA METONIMIYANING LINGVISTIK TAVSIFI //PEDAGOGS jurnali. – 2023. – T. 34. – №. 3. – C. 42-45.
8. Toxirovich S. N. VISUAL ARTS TEACHING METHODOLOGY AND PROBLEMS AND SOLUTIONS //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – T. 11. – №. 5. – C. 569-571.
9. Taxirovich S. N. BO‘LAJAK TASVIRIY SAN‘AT O‘QITUVCHILARIDA ETNOMADANIY KOMPYETYENSIYANI MILLIY-HUDUDIIY MATYERIALLAR VOSITASIDA RIVOJLANTIRISH.
10. Takhirovich S. N. USE OF THE REGIONAL COMPONENT IN FINE ARTS CLASSES 5-7 //Archive of Conferences. – 2021. – C. 1-3.
11. Suyarov N. T., Erkaev E. T. IMPLEMENTATION OF NATIONAL-REGIONAL COMPONENT IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. – 2021.
12. Suyarov N., Ubaydullaev S. Use of national-regional component in art lessons //Asian Journal of Multidimensional Research. – 2021. – T. 10. – №. 8. – C. 222-227.
13. Suyarov N. T. Implementation of the national-regional component in the educational process //Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities. – 2021. – T. 11. – №. 11. – C. 511-514.
14. Suyarov N. TIPS AND METHODS OF USING NATIONAL FOLKLORE IN APPLIED ART LESSONS.
15. qizi Odilboyeva, U. Z. (2025, December). THE SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL INFLUENCE OF TEACHER COGNITION THEORY ON METHOD SELECTION IN THE EDUCATIONAL PROCESS. In International Conference Platform (No. 6, pp. 152-157).
16. Odilboyeva, U. (2025). TASVIRIY SAN‘AT VA MUHANDISLIK GRAFIKASI YO‘NALISHI TALABALARIGA INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA INGLIZ TILINI O‘QITISHNING NAZARIY ASOSLARI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 320-322.
17. Раҳимов, Х. (2023, December). ТАСВИРИЙ САНЎАТ НАМУНАЛАРИ ОРҚАЛИ САНЎАТШУНОСЛИК СОҲАСИГА ТАЙЁРЛАШ. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic:“Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions” (Vol. 1, No. 01).
18. Ugli, A. K. M., & Islomovich, S. F. (2022). The History of Kosonsoy and the Spectacles of the Square are Snografias. *Central Asian Journal of Social Sciences and History*, 3(12), 69-72.

19. Islomovich, S. F. QALAMTASVIR MASHG „ULOTLARIDA TALABALARNI KOMPOZISIYA OID BILIM VA MALAKALARINI RIVOJLANTIRISH.
20. Oripov, B. (2025). O ‘QUVCHILARNING RUHIYATINI SHAKLLANTIRISHDA VA TARBIYALASHDA, XALQ AMALIY SAN’ATINING O ‘RNI. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(4.3), 6-9.
21. Oripov, B. (2022). DEVELOPMENT OF STUDENTS'EDUCATION THROUGH PERCUSSION AND PERCUSSION MUSICAL INSTRUMENTS. Models and methods in modern science, 1(15), 177-179.
22. BADIRJANOVICH, O. (2020). THE ROLE OF CERAMICS IN PROFESSIONAL TRAINING OF YOUNG PEOPLE IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM. THE AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE AND EDUCATION INNOVATIONS Учредители: The USA Journals, 2(9), 447-451.
23. Boltaboev, A. X. O. G. L. (2025). Technologies for the development of students’ creative abilities in individual classes. Science and Education, 6(11), 909-911.
24. Xasanboy o‘g‘li, B. A. UMUMTA’LIM MAKTABLARINING BOSHLANG ‘ICH SINF O ‘QUVCHILARINI TASVIRIY SAN’ATGA O ‘RGATISHNING MAQSADI VA MAZMUNI.
25. O‘G‘Li, B. A. A., & G‘Aybullayeva, T. O. Q. (2025). Portret san’atida kompozitsiya tushunchasi va uning badiiy ifodadagi ahamiyati. Science and Education, 6(12), 656-661.
26. O‘G‘Li, B. A. A., & Diyora, G. (2025). Natyurmort janri orqali madaniy merosni aks ettirish masalalari. Science and Education, 6(12), 650-655.
27. O‘G‘Li, B. A. A. (2025). Mustaqil ijodiy faoliyat tushunchasi va uning ta’lim jarayonidagi o ‘rni (rangtasvir fani misolida). Science and Education, 6(12), 640-644.
28. O‘G‘Li, B. A. A., & Yoqubova, M. B. Q. (2025). Rangtasvirda manzara ishlash jarayonida qisqa muddatli etyudlardan foydalanishning pedagogik samaradorligi. Science and Education, 6(12), 662-667.
29. O‘G‘Li, B. A. A. (2025). Rangtasvir mashg ‘ulotlarini tashkil etishda kreativ va innovatsion yondashuvlarning didaktik ahamiyati. Science and Education, 6(12), 527-533.
30. ugli Boltaboev, A. K., & Khaydarova, M. K. (2026). DEVELOPMENT OF AESTHETIC THINKING OF SCHOOLCHILDREN THROUGH COMPUTER DESIGN. European Review of Contemporary Arts and Humanities, 2(1), 42-44.
31. Faxriddin o‘g‘li, D. K. (2026). O‘ZBEKISTON KULOCHILIGIDA TARIXIY SHAXSLAR TALQININING BADIY TAHLILI. SHOKH LIBRARY, 1(1).
32. Oripov, B. B. (2025). The connection of fine arts to biological science. Science and Education, 6(12), 621-626.
33. Oripov, B. B. (2025, December). INCREASING THE SCIENTIFIC COMPONENT OF THE ART OF POTTERY IN STUDENTS. In International Conference Platform (No. 6, pp. 134-137).
34. Oripov, B. B. (2025). The connection of fine arts to biological science. Science and Education, 6(12), 621-626.